

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความเจริญเติบโตเป็นอันดับสองของประเทศไทย รองจากกรุงเทพมหานคร และเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือ ทั้งในด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และอุตสาหกรรม เชียงใหม่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจในหลายๆด้าน มีพื้นที่รวมทั้งหมด 20,107 ตารางกิโลเมตร มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสิ้นประมาณ 1.6 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2546 และเป็นจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสูงที่สุดในอนุภูมิภาคภาคเหนือตอนบน

ผลของการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการเติบโตทางเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ ทำให้จำนวนยานพาหนะภายในเขตผังเมืองรวมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามในตัวเมืองเชียงใหม่ไม่มีระบบขนส่งสาธารณะประจำทาง เนื่องจากผู้ประกอบการเกิดภาวะขาดทุน และผู้โดยสารได้หันไปใช้บริการขนส่งชนิดอื่น ซึ่งสะดวกและรวดเร็วกว่า การขนส่งสาธารณะในปัจจุบันของเมืองเชียงใหม่มีการให้บริการอยู่ 4 ชนิด คือ รถสองแถว (สีล้อแดง) รถสามล้อเครื่อง (ตุ๊ก ตุ๊ก) รถสามล้อถีบ และรถหมู่บ้านขวัญเวียง โดยเฉพาะการให้บริการของรถสองแถวแดง ซึ่งถือเป็นรถโดยสารหลักของเมืองเชียงใหม่ นั้น ได้มีการพัฒนาควบคู่กับเมืองเชียงใหม่มานานกว่า 30 ปี และมีจำนวนถึง 2,800 คัน ในปัจจุบัน มีพื้นที่บริการในเขตเมืองเชียงใหม่ อย่างไรก็ตามรถสองแถวยังขาดประสิทธิภาพในการให้บริการ ไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการในการเดินทางของชาวเชียงใหม่ได้ ทำให้การเดินทางของประชาชนกว่าร้อยละ 90 ต้องใช้พาหนะส่วนตัว ส่งผลให้ปัญหาการจราจรที่ความรุนแรงขึ้นตามลำดับ ซึ่งปัจจุบันเชียงใหม่มีจำนวนยานพาหนะจดทะเบียนกว่า 887,875 คัน (ส.จ.ร.2545) โดยสูงเป็นอันดับสองของประเทศ นอกจากนี้รถสองแถวได้เริ่มเสื่อมความนิยมจากประชาชนมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากปัญหาในการให้บริการที่ไม่มีการกำหนดราคา ค่าโดยสาร ไม่มีการกำหนดเวลาบริการ และไม่มีการกำหนดเส้นทางที่แน่นอน ทำให้รถวิ่งให้บริการในเส้นทางหลักเท่านั้น ไม่กระจายสู่พื้นที่ต่างๆอย่างทั่วถึง

ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น และรองรับความต้องการในการเดินทางภายในตัวเมืองและเขตอำเภอใกล้เคียง ซึ่งระบบขนส่งมวลชนจะเป็นทางเลือกที่สำคัญในการช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ลดการทำลายสภาวะแวดล้อม และฟื้นฟูสภาวะทางอากาศและเสียงให้ดีขึ้น อันส่งผลให้ลดการสูญเสียด้านเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม เป็นการ

ช่วยแก้ไขปัญหาการจราจรที่จะถึงจุดวิกฤตในอนาคต ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขจะมีผลกระทบต่อ การท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งสร้างงานที่เป็นรายได้หลักของชาวเชียงใหม่

ในระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมาได้มีความพยายามอย่างต่อเนื่อง จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง ส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ในการจัดให้มีระบบขนส่งมวลชนเชียงใหม่ขึ้น แต่ข้อเสนอแนะทั้งหลาย ยังไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมได้ โดยในปี 2546 เทศบาลนครเชียงใหม่ได้ มอบหมายให้สถานบริการเทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ดำเนินการศึกษาเพื่อจัด ระเบียบรถขนส่งสาธารณะในเขตเมืองเชียงใหม่ ซึ่งได้เสนอแผนพัฒนาระบบขนส่งมวลชน เชียงใหม่เป็น 3 ระยะคือ ระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว โดยในเบื้องต้นได้มีการจัดทำ ข้อเสนอแนะแผนพัฒนาระบบขนส่งมวลชนเชียงใหม่ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2547-2549) ซึ่งเป็นแผน ระยะสั้น 3 ปี มุ่งเน้นการจัดระบบขนส่งมวลชนแบบบูรณาการ กับระบบรถโดยสารที่มีอยู่ใน ปัจจุบัน (สองแถว) เพื่อส่งเสริมให้มีระบบรถประจำทางที่จะเป็นทางเลือกในการเดินทางของชาว เชียงใหม่ สามารถรองรับการเดินทางของผู้มาเยือนจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีขึ้นเนื่องจากโครงการ สำคัญของรัฐบาล อาทิเช่น โครงการงานพีชสวนโลก โครงการสวนสัตว์กลางคืน(Night Safari) การเป็นศูนย์ประชุมนานาชาติ และศูนย์แสดงสินค้า SME การเป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาค (HUB) เป็นต้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน(พ.ศ.2548)ยังไม่มี การดำเนินการตามแผนดังกล่าว เนื่องจากการประท้วงและต่อต้านของผู้ประกอบการรถสองแถวที่กลัวเสียรายได้หากมีการนำรถ ขนส่งมวลชนประเภทอื่นเข้ามาวิ่งบริการทับเส้นทางสัมปทานในเขตเมือง และไม่ต้อง การเปลี่ยนไปวิ่งประจำทางในเส้นทางที่มีผู้ใช้บริการน้อย ซึ่งทางเทศบาลนครเชียงใหม่ได้มีแนวคิดใน การปรับเปลี่ยนเส้นทางเพื่อให้เกิดการประสานผลประโยชน์แก่ทุกฝ่าย โดยในเดือนพฤษภาคม 2548 ได้ปรับจาก 33 เส้นทางเหลือ 3 เส้นทาง และเดือนกรกฎาคม 2548 ปรับเหลือเพียง 2 เส้นทาง แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังไม่มี การเดินรถประจำทางตามแผนดังกล่าว

จากปัญหาข้างต้น ผู้จัดทำจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการจัดระบบการ ขนส่งสาธารณะให้ได้มาตรฐาน และเป็นที่มาของการศึกษาลักษณะการบริการรถขนส่งสาธารณะ ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยได้ศึกษาถึงระบบการให้บริการรถขนส่งสาธารณะในปัจจุบัน ลักษณะการเดินทางของประชาชนในเมืองเชียงใหม่ ตลอดจนทัศนคติของประชาชนและผู้ประกอบการรถสองแถวต่อปัญหาการเดินทางในปัจจุบันและความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบรถขนส่ง สาธารณะที่ต้องการ เพื่อประเมินความเหมาะสมของลักษณะการบริการและจัดทำข้อเสนอแนะ เพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาล นครเชียงใหม่ อันจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริการรถขนส่งสาธารณะ ของชาวเชียงใหม่ในอนาคต

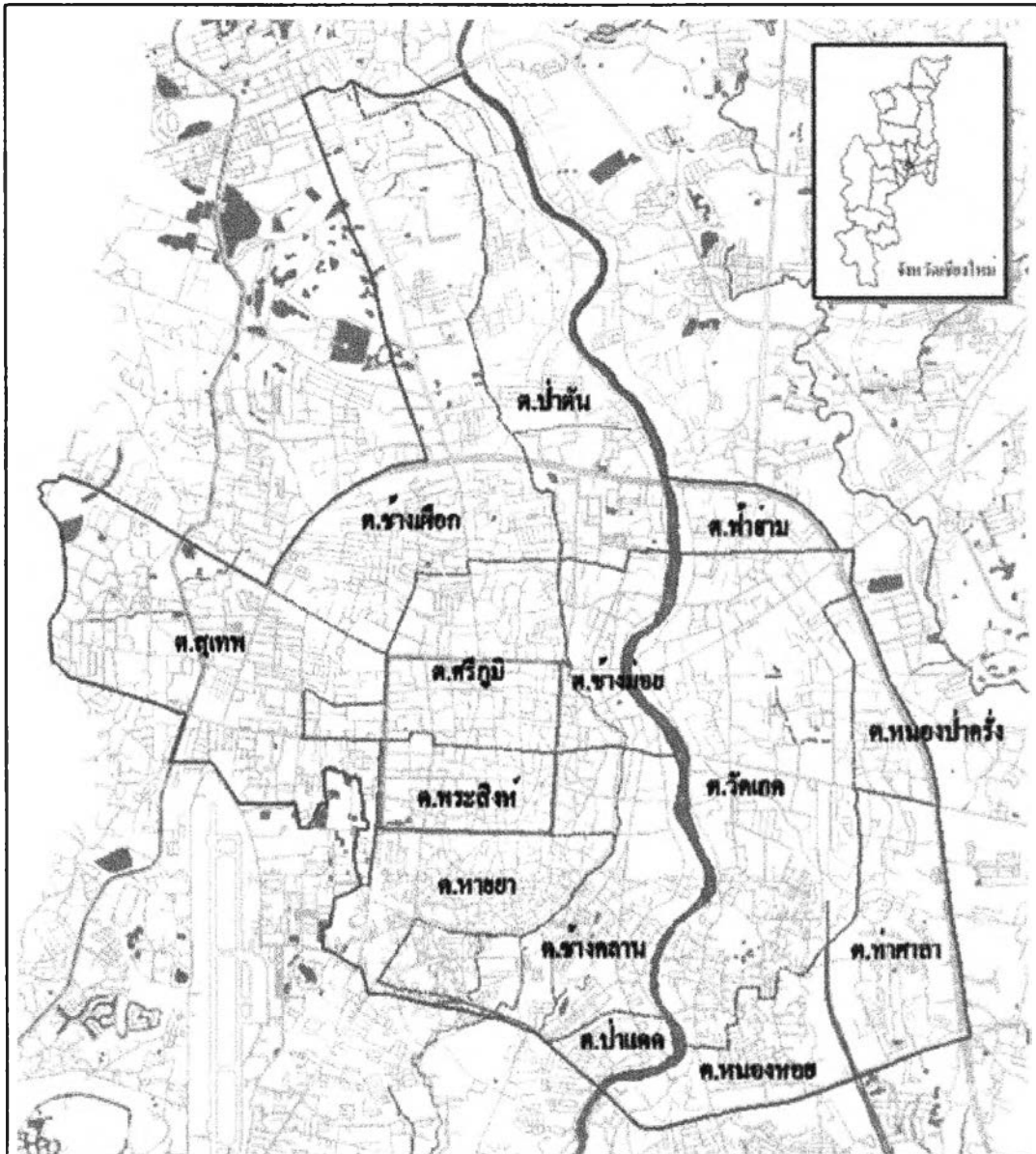
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาลักษณะการบริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา
2. ศึกษาทัศนคติของประชาชน ต่อลักษณะการบริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา
3. ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกี่ยวข้องกับการบริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา
4. เสนอแนวทางการปรับปรุงการให้บริการรถขนส่งสาธารณะ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา : ครอบคลุมพื้นที่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีพื้นที่ประมาณ 40.65 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 14 ตำบลในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ คือ ตำบลหายยา ตำบลช้างม่อย ตำบลศรีภูมิ ตำบลวัดเกต ตำบลช้างคลาน ตำบลพระสิงห์ ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลป่าตัน และบางส่วนของตำบลสุเทพ ตำบลป่าแดด ตำบลช้างเผือก ตำบลหนองป่าครั่ง ตำบลท่าศาลา และตำบลหนองหอย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา : ศึกษาลักษณะการบริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา โดยศึกษาถึงระบบการขนส่งโดยรถสองแถวแดงในปัจจุบัน ลักษณะการให้บริการของรถสองแถวเส้นทางหรือพื้นที่ให้บริการของรถสองแถว ลักษณะคิวของรถสองแถว ปริมาณรถสองแถวและผู้เดินทางด้วยรถสองแถว ปัญหาของการประกอบการรถสองแถวในเมืองเชียงใหม่ ความเห็นของผู้ขับรถสองแถวเกี่ยวกับการจัดระบบการเดินรถประจำทางในเมืองเชียงใหม่ ศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อลักษณะการบริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา โดยศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ข้อมูลลักษณะการเดินทางและการเลือกใช้อยานพาหนะเดินทาง ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้บริการรถสองแถวแดง และความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบรถขนส่งสาธารณะที่ต้องการ ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกี่ยวข้องกับการบริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา โดยศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน ศึกษาที่ตั้งสถานที่ตั้งจุดการจราจร และเสนอแนวทางการปรับปรุงการให้บริการรถขนส่งสาธารณะ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา

	การให้บริการรถขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
	แผนที่ 1.1 พื้นที่ศึกษา : เขตเทศบาลนครเชียงใหม่
	<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> เส้นทางคมนาคมขนส่ง ขอบเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ทางน้ำ ขอบเขตตำบล <p>ที่มา : ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยีและภูมิสารสนเทศ(ภาคเหนือ)</p>

1.4 วิธีการศึกษา

- 1) ศึกษารวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับ
  - 1.1 ข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายการสัญจร และระบบการจราจรและขนส่งในพื้นที่ เป็นต้น
  - 1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับระบบรถขนส่งสาธารณะในปัจจุบันและอนาคต ได้แก่ เส้นทาง การให้บริการ ราคา ค่าโดยสาร จำนวนรถขนส่งสาธารณะ โครงการศึกษาจัดระเบียบรถขนส่งสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในอนาคต เป็นต้น
  - 1.3 ข้อมูลปริมาณการจราจรบนถนนสายหลัก, สายรอง และสายซอยต่างๆในพื้นที่ศึกษา
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้แบบสอบถาม การสำรวจ และสัมภาษณ์ในเรื่องรูปแบบการเดินทางประชาชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้บริการรถขนส่งสาธารณะ และสภาพทางกายภาพต่างๆของเมือง เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับ
  - 2.1 ลักษณะและพื้นที่การให้บริการรถขนส่งสาธารณะในปัจจุบัน
  - 2.2 ลักษณะการเดินทาง การเลือกใช้นานพาหนะเดินทางและการใช้บริการรถสองแถวของประชาชนในพื้นที่ศึกษา
  - 2.3 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับรูปแบบรถขนส่งสาธารณะที่ต้องการในพื้นที่ศึกษา
  - 2.4 ความคิดเห็นของผู้ประกอบการรถสองแถวต่อปัญหาการให้บริการ และความคิดเห็นต่อการจัดระบบการเดินทางประจำทางในเมืองเชียงใหม่
- 3) วิเคราะห์ข้อมูล
  - 3.1 วิเคราะห์ลักษณะการให้บริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา
  - 3.2 วิเคราะห์ลักษณะการเดินทาง และการเลือกใช้นานพาหนะเดินทางของประชาชนที่สอดคล้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา
  - 3.3 วิเคราะห์ทัศนคติของประชาชนต่อการให้บริการระบบรถขนส่งสาธารณะ และรูปแบบรถขนส่งสาธารณะที่ต้องการในพื้นที่ศึกษา
  - 3.4 วิเคราะห์ทัศนคติของผู้ประกอบการรถสองแถวต่อปัญหาการให้บริการและการจัดระบบการเดินทางประจำทางในพื้นที่ศึกษา
- 4) สรุปผลและเสนอแนะ
สรุปผลการศึกษาการให้บริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา เพื่อเสนอแนะลักษณะการให้บริการรถขนส่งสาธารณะ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ผลตอบแทนของผู้ประกอบการ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะการบริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา
2. ทราบถึงทัศนคติของประชาชนต่อลักษณะการบริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา
3. ทราบถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกี่ยวข้องกับการบริการรถขนส่งสาธารณะในพื้นที่ศึกษา
4. นำผลการศึกษาเป็นข้อมูลเพื่อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงการให้บริการรถขนส่งสาธารณะ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษา

1.6 นิยามศัพท์

เมืองเชียงใหม่	หมายถึง	เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และเขตต่อเนื่องเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
รถขนส่งสาธารณะ	หมายถึง	การขนส่งเพื่อสินค้า โดยรถโดยสารประจำทาง รถขนาดเล็ก รถแท็กซี่ รถสามล้อเครื่อง รถสามล้อถีบ ฯลฯ แต่ในการศึกษาครั้งนี้ จะเน้นการศึกษาเกี่ยวกับรถสองแถวและรถขนส่งประจำทางสาธารณะ
รถโดยสารขนาดเล็ก	หมายถึง	รถที่ใช้ในการขนส่งคนหรือสิ่งของ หรือคนและสิ่งของร่วมกันเพื่อสินค้าตามที่คณะกรรมการกำหนดด้วยรถที่มีน้ำหนักรถและน้ำหนักบรรทุกรวมกันไม่เกินสี่พัน กิโลกรัม
รถสองแถวแดง	หมายถึง	รถโดยสารสี่ล้อรับจ้างและมีให้บริการในเขตเมืองเชียงใหม่โดยผู้ประกอบการจะสังกัดและปฏิบัติตามกฎของสหกรณ์นครลานนาเดินรถจำกัด ซึ่งตัวรถจะมีสีแดง